

הכלי בטלול מדין בסיס [והוא כמבטל את הכלי מהשימושים שהיה הכלי מוכן להם מבעוד יום], ודומה לסותר כלי (רש"י; רמב"ם שבת כה, כג), או שדומה לקובע את הכלי למקומו בטיט והוא כמלאכת בונה, מאחר שנאסר הכלי בטלול (ראה רש"י לעיל מב, ב).

צער בעלי חיים דאורייתא, ואתי דאורייתא ודחי דרבנן - של איסור ביטול כלי מהיכנו, והוא הדין שהותר איסור טלול מוקצה עצמו שאסור מדרבנן, משום 'צער בעלי חיים' דאורייתא, ולכן אם אין שום אפשרות אחרת, יכול להעלות בידים את הבהמה מהבור (שלטי גיבורים, ג, בשם ריא"ז ופסקי ר"ד), ויש סוברים שאיסור טלול מוקצה לא הותר משום 'צער בעלי חיים' ואף כאשר אין שום אפשרות אחרת, אסור להעלות בידים את הבהמה מהבור (רמב"ם שבת כה, כו), שאין מדמים גזירות חז"ל זו לזו, ויש גזירות שהתירו משום צער בעלי חיים ויש גזירות שלא התירו (מג"א שה, יא). ■ להלכה, בהמה שנפלה לאמת המים, ואינו יכול לפרנסה, יביא כרים וכסתות (ש"ע או"ח שה, יט), ואם אינו יכול, נחלקו הפוסקים האם יטלטלה בידים, ואמירה לנכרי לדעת הכל מותרת משום צער בעלי חיים, ואף עדיפה מהנחת כרים וכסתות (משנ"ב שם, ע).

מדין כהמה וחייה ועוף פחצור אכל לא פרושות הרבים, שברשות הרבים שאיסור טלול בה הוא מהתורה, אסור מדרבנן לדדות, שמא יבוא להעבירה ארבע אמות, אבל בכרמלית שעיקר איסור הטלול בה אינו אלא מדרבנן, לא גזרו, שאין גוזרים גזירה לגזירה (משנ"ב שם, קג, ע"פ ב"י שם, מ. וראה ב"י שדן בזה ע"פ רש"י), ויש סוברים שאפילו בכרמלית אסור (טור שם), שכיון שהמדה בעלי חיים עובר על שני איסורים מדרבנן, איסור טלול מוקצה ואיסור העברה, גזרו גם בכרמלית (ח"י מהר"ח שם). והאיסור ברשות הרבים הוא רק בבהמות קטנות שקשה להנהיגם ברגליהם, ויש לחשוש שיבוא לדדות אותם, ולא בבהמות גדולות שהם נוחים לילך ברגליהם (ר"ן על הר"ף). ■ להלכה, הובאו שתי הדעות, האם גזרו על טלול בהמות בכרמלית, ובבהמות גדולות יש לצרף את דעת הר"ן ולהקל בכרמלית (משנ"ב שם).

משנה. אין מילדין את בהמה ביום טוב, שמדרבנן אין לטרוח טיחה יתירה ביום טוב ובשבת (רש"י ריטב"א ומאירי), ויש מפרשים, שאין מילדין מדאורייתא, שהרי הוא כמתקן כלי, ומענין מלאכת 'מכה בפטיש' (ריטב"א בפי שני). ולהתחיל את התליך הלידה, יש סוברים שאסור מן התורה, שנחשב לעוקר דבר ממקום גידולו (תוספת שבת של, א, ע"פ גמ' לעיל קז, ב, וראה ביאה"ל שם, ב, לענין גוזז באדם).

אכל מסעדין, ביום טוב (רש"י), אבל בשבת (ר"ח; חפ"ח ה' [לבעל האור החיים הקדוש] ע"פ רש"י), שביום טוב הוולד ראוי לאכילה והטירחה לילדו היא לצורך יום טוב, מה שאין כן בשבת (חפ"ח ה'), והעמידו חכמים [במקום זה ובמקומות נוספים] את דבריהם, שאסרו לסעד, אפילו במקום צער בעלי חיים (תהלה לודו שלב, א), ויש סוברים שאף בשבת מסעדין (טור או"ח שלב, א). ■ להלכה, מסעדין ביום טוב (ראה ש"ע או"ח תקכג, ג), ולא בשבת (משנ"ב שלב, א).

יקושרין את הטיבור, בשביל שהתינוק לא יסתכן (רש"י), אבל אין חותכים את הטיבור, שדי בקשירה בשביל להציל את התינוק מהסכנה (ריטב"א המיוחס לר"ן).

בשר תפוח מפני שהוא מאכל לחיה, היינו בשר מסריח (רש"י), ויש מפרשים, בשר שניתן לתקנו ולהכשירו למאכל אדם, ואינו נחשב למוקצה אפילו לדעת רבי יהודה, לפי שהוא ראוי לאכילה לחיה ללא תיקון, וסובר תנא זה ש'כל ישראל בני מלכים הם', ולכן סברא זו [של 'בני מלכים'] מועילה כלפי אכילת חיה ולא כלפי אכילת כלבים [וכמו שנתבאר לעיל (ע"א ד"ה בשר תפל)], ולכן הדגישה הברייתא שההיתר הוא מפני שהוא מאכל חיה (תוס' ד"ה בשר, וחז"א שבת מד, טו). ■ להלכה, בשר מסריח אינו מוקצה, מפני שראוי לכלבים (ש"ע או"ח שה, לא, וראה בביאור הגר"א שם, שזהו ע"פ גרסת הטור בגמ'), ואפילו שהסריח בשבת (ביאה"ל שם, וראה שם במהד' דרשו הע' 125, לענין כלבים בזמננו).

משנה. כופין את הסל לפני האפרוחים, הגם שאפרוחים הם מוקצה, מותר לטלטל את הסל שאינו מוקצה לצורך האפרוחים שהם מוקצה, אכן לדעת ר' יצחק, שאין מטלטלים דבר שאינו מוקצה לצורך מוקצה, מדובר כאן כשיש לו צורך ליטול את הסל (רש"י, ע"פ גמ' לעיל מג, א), ואין איסור בכפיית הכלי משום 'מבטל כלי מהיכנו' [שעניינו נתבאר להלן בגמ'], שהרי בידו להפריח את האפרוחים מהסל, ואילו ביטול כלי מהיכנו היינו כאשר אינו יכול להסיר ממנו את המוקצה (רש"ב, תוס' לעיל מג, א ד"ה בעדן).

תרנגולת שפרחה דוחין אותה דוחפים אותה אפילו בידים (רש"י), שאופן זה נחשב לטלול שאינו גמור, והותר במקום הפסד ממון, כשברחה מהבית, או מעל גבי הביצים שהיא דוגרת עליהן [והוא הדין שטלול כזה מותר משום צער בעלי חיים, כשמכניסה לבית בשביל להאכילה] (פמ"ג שח א"א סט, ומשנ"ב שם, קנב, בשם אחרונים). ■ וכך נפסק להלכה (משנ"ב שם).

מדין עגלין וסתיין - גוררים אותם על ידי אחיזה בגופם (רש"י), וזה נחשב ל'טלול במוקצת', שהותר משום צער בעלי חיים (ר"ן), ודיודי זה נחשב לטלול חמור יותר מדחיה, ולכן לא הותר אלא משום צער בעלי חיים ולא משום הפסד ממון (פמ"ג שם). ■ וכך נפסק להלכה (ש"ע או"ח שה, מ).

אשה מדדה את בנה, ואפילו ברשות הרבים, שאפילו אם תבוא לטלטלו, לא תעבור על איסור דאורייתא, שכלל נקוט בדיניו ש'חי נושא את עצמו' (רש"י להלן ד"ה דמקפ"א).

אמר רבי יהודה וכו', רבי יהודה בא לפרש את דברי חכמים (ר"ף ורא"ש, ע"פ גמ' סנהדרין כה, א).

אכל אם יהיה גזר, אסור, שגרידה נחשבת לטלול גמור (רש"י, ע"פ ביאה"ל שם, מא), האסורה מהתורה ברשות הרבים ואסורה מדרבנן בכרמלית (משנ"ב שם, קנד, וביאה"ל שם בדעת רש"י), ויש מפרשים, שגרידה אינה אסורה אלא משום גזירה מדרבנן, שמא יבואו לשאתו על הכתפיים, והיינו בקטן שאינו יכול לילך בעצמו, שכלפיו לא נאמר הכלל ש'חי נושא את עצמו' וכאשר נושאים אותו על הכתפיים עוברים על איסור מהתורה, ולכן דוקא ברשות הרבים אסור לגרו, שעלולים לבוא ליד איסור תורה, ואילו בכרמלית מותר (ביאה"ל שם, בדעת הר"ן). ■ להלכה, הובאו שתי הדעות, ואילו לישא את התינוק על הכתפיים, מוסכם שאסור אפילו בכרמלית (משנ"ב שם, קנד).

גמרא. והא קא מבטל כלי מהיכנו, שאסרו חכמים להניח בשבת מוקצה על כלים, משום שכאשר המוקצה מונח על הכלי, נאסר